

**JOSEF VANÍČEK -
STAROSTA BUDOVATEL
/1919 - 1939/**

Jan Racek

**JOSEF VANÍČEK -
STAROSTA BUDOVA TEL
/1919 - 1939/**

JAN RACEK

JOSEF VANÍČEK - STAROSTA BUDOVATEL

/1919 – 1939/

Po vzniku Československé republiky se prvním kralupským starostou stal v roce 1919 pracovník kralupské „Dělnické spotřební, výrobní a úsporné jednoty Svěpomoc“, či krátce řečeno jednoty „Svěpomoc“, tehdy již osmapadesátiletý Josef Vaníček. Po dobu dalších dvaceti let byl úspěšným a energickým starostou města Kralup nad Vltavou. Ve funkci prožil pět volebních období a končil ve věku 78 let.

Josef Vaníček se narodil 19. 11. 1861 ve vesnici Lažany, části obce Vyskeř u Turnova. Jeho předkové rovněž pocházeli z této části Českého ráje /Podháj, Turnov/ a převážně se živili zemědělskou a lesní prací. Jeho rodiče měli celkem 10 dětí a pro zajištění obživy si přivydělávali, kromě jiného, předením příze na kolovratech. Josef byl předurčen ke kněžskému nebo učitelskému povolání. Nakonec však nastoupil do průmyslové školy v Turnově. Po jejím absolutoriu získal místo učedníka u turnovského obchodníka s koloniálním zbožím Františka Werycha.

Po vyučení působil jako účetní u tiskařského závodu v Poděbradech, poté v obchodě v Kopidlně. Ovšem práce u soukromníků Vaníčkoví nevyhovovala. Svoje schopnosti obrátil směrem k dělnickému konzumnictví, stál u vzniku dělnického Konzumu v Chomutově, kam přišel v roce 1894. Zde se také poprvé oženil. Známo je jen to, že manželka se jmenovala Alžběta. Pobyt v tomto městě však pro Vaníčka osobně příliš šťastný nebyl. Nejdříve těžce onemocněl sám a po jeho uzdravení i jeho mladá žena. Ta nakonec revmaticko-srdeční chorobě podlehl roku 1899 ve věku pouhých 22 let. V souhře toho a nově objevených problémů v hospodaření Konzumu se Vaníček rozhodl Chomutov opustit.

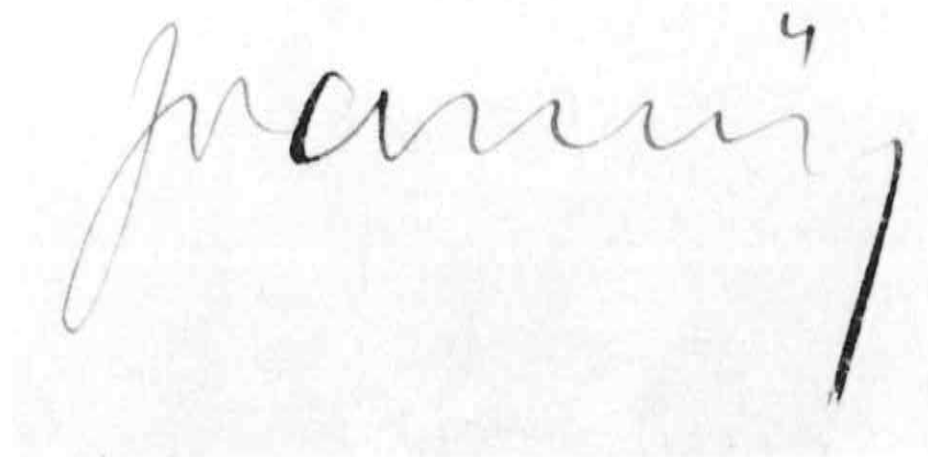
Reagoval na inzerát z Práva lidu a nastoupil jako „plnomocník představenstva“ do Dělnické spotřební, výrobní a úsporné jednoty Svěpomoc v Kralupech nad Vltavou. Tento dělnický konzum založili na podzim roku 1898 především zdejší železniční dělníci, kteří potřebovali jeho oporu. Do Kralup se tehdy železničáři překládali z trestu, protože zde mezi lidmi převažoval český dělnický živel. Společnost měla v době svého vzniku dva hlavní cíle: zřízení dělnického konzumu a dělnického domu. Dělnický konzum byl pro veřejnost otevřen 16. 1. 1899 a měl tehdy 185 podílníků. Plnomocník Vaníček úspěšně prováděl společnost všemi úskalími rakouského daňového práva a úskoky nepřátel. Svěpomoc se stala od počátku nového století členem Ústředního svazu rakouských potravinových spolků a Josef Vaníček ji zastupoval na jeho jednáních, konferencích a sjezdech v tuzemsku i v cizině /Hamburk, Basilej, Glasgow/. V posledně jmenovaném městě byla v roce 1913 v delegaci Svěpomoci i Vaníčková žena Anna. Z jeho paměti

i odjinud se nelze dozvědět více než to, že šlo o 9 let starší sestru jeho první ženy Alžběty. Anna Vaničková byla oporou svého muže po celý zbytek jeho života, zemřela jen několik týdnů po jeho úmrtí. Oporu Josef Vaniček opravdu potřeboval, před svým působením v čele města ještě musel zdolat v jednotě Svěpomoc mnohá úskalí I. světové války, která přinášela rok od roku větší problémy v otázce zásobování obyvatelstva základními potravinami. Svěpomoc navíc neměla příznivce téměř na všech stupních rakouské státní správy. Všim tím Vaniček Svěpomoc řádně provedl. O tom, že společnost byla hospodářsky v dobré kondici, svědčí její majetkové akvizice do doby zvolení J. Vanička starostou: dům č. p. 168 v Kralupech, dům č. p. 105 v Otavovicích, dvě stavební parcely v Kralupech a dům č. p. 78 v Úžicích. Ve většině těchto vlastních domů jednota provozovala síť prodejen s potravinami. Mnohem větší rozvoj majetku jednoty se odehrál v poválečných letech, to už Josef Vaniček působil jinde.

Záhy po Vaničkově nástupu a úspěších v místním družstevním konzumu byl totiž přizván i ke správě města. Od roku 1905 byl členem širšího sborového orgánu, dnešním termínem zastupitelstva a od 29. 10. 1918 i městské rady /doplnění o zástupce socialistických stran po vzniku republiky/. Úspěchy ve vedení Svěpomoci zcela jistě stály za tím, že v prvních volbách po vzniku samostatné republiky se v červnu 1919 stává starostou města Kralupy nad Vltavou.

Když se v roce 1919 stal Vaniček starostou města, setkal se s velkou nedůvěřivostí vůči své osobě. Následující léta však ukázala, že volba tohoto ne právě mladého muže byla správná. Poválečné Kralupy měly kolem 8 000 obyvatel, byly okresním městem, sídlem soudu a finančního úřadu. Neměly však svou důstojnou radnici, městský úřad zasedal v budově bývalé školy v Jodlově ulici. Byl to poměrně malý dům č. p. 68 naproti dnešní Městské knihovně /modernizace před několika lety jeho prostorové rozvržení nijak nezměnila/. Kralupy nejenom neměly vlastní radnici, ale neměly ani zaveden elektrický proud. V okresním městě se svítilo petrolejem nebo svítiplynem. Na mrtvém bodě byly otázky výstavby mostu přes Vltavu a rozšíření obvodu města o přilehlé obce Mikovice a Lobeček.

První Vaničkovou snahou po nástupu do funkce starosty byla elektrifikace obce a získání budovy pro městský úřad. Později se uskutečnilo překlenutí Vltavy moderním mostem a Kralupy dostaly svou střední školu a novou budovu pošty. Byly vydlážděny kralupské ulice, rozšířena kanalizace /dešťová/ a dokončena regulace Zákolanského potoka. Vaniček plnil svědomitě nejenom své starostenské povinnosti, ale zastával i řadu funkcí mimo městský úřad. Pracoval ve výboru Městské spořitelny, ve školní komisi a v různých správních komisích na úrovni okresu. Je málo známo, že byl i na kandidátce do senátu. Jeho úspěšné starostování v Kralupech neukončil jeho vysoký věk, ale německá okupace.

Podpis Josefa Vanička

Josef Vaniček, 1899

6

Josef Vaniček, přibližně v roce 1925

7

Josef Vaniček v roce 1940

Přehled událostí

1919

Volby do obecní samosprávy byly na základě volebního řádu konány 19. června 1919. Většinu hlasů získali členové Československé strany sociálně demokratické, jejímž místním čelným představitelem byl prokurista „Svépomoci“ Josef Vaniček, který se stal prvním starostou města v nové republice.

9. října 1919 vypsala městský úřad konkurz na stavbu elektrické sítě veřejného osvětlení. Výsledkem konkurzu bylo zadání stavby sítě veřejného osvětlení kralupské firmě Rudolfa Trikala.

Firma navrhla 32 světelných bodů takovým způsobem, že některá svítidla byla zavěšena uprostřed ulice a některá na konzolách. Osvětlení se ovšem ve 22 hodin a v neděli ve 23 hodin zhasínalo.

Nad to se přihlásilo 84 majitelů domů se zájmem o jejich elektrifikaci, poplatek za to činil 800 korun.

Celá městská síť byla připojena na podnikovou elektrárnu lučební továrny, která stála za továrnou Maggi. Náklady překročily 63 tisíc korun. Elektrický proud byl ovšem stejnosměrný.

Josef Vaniček na to později vzpomínal: „První naši práci na radnici bylo zřízení osvětlení, neboť v Kralupech bylo, jako stojí v bibli: „Tma za námi – tma před námi.“

1920

1. ledna 1920 se v Kralupech poprvé rozsvítily elektrické žárovky dodané firmou Osram.

TJ Sokol zakoupila pozemek starého gruntu č. p. 16 „U Jodlů“. V původní sokolovně ve Fügnerově ulici pak vzniklo „Bio Sokol“, druhé kralupské kino.

1921

Dosud samostatná obec Lobeček byla připojena ke Kralupům jako městská část Kralupy II. Do roku 1906 byla osadou obce Nelahozeves.

Na pravé straně Vltavy byl založen závod na zpracování dřeva a dýhy, dýhárna, ochranná známka „Orel“. První podnik tohoto druhu v Československu.

V sousedství tzv. petrolejky /rafinerie minerálních olejů/ byl vybudován závod na výrobu syntetických barev – tzv. lakovna.

28. 10. byly vysvěceny 2 nové zvony v kostele – sv. Ludmila a sv. Václav.

Proběhlo sčítání lidu – v Kralupech žilo 8 321 obyvatel.

1922

Městem byla zakoupena budova staré usedlosti Staňkovských č. p. 6, která byla přestavěna na novou radnici.

Svépomoc zakoupila za 600 000 korun mlýn v lokalitě Na Hrádku /dnes dům s byty/. Zmodernizovala jej a provozovala.

Městská spořitelna se přestěhovala do domu na rohu náměstí a Husovy ulice, koupeného od vdovy po lékárníkovi Jaroslavu Pacovském. Upravila jej pro svoje potřeby. Česká spořitelna v něm sídlí dodnes.

1923

Ke Kralupům byla připojena sousední obec Mikovice pod úředním názvem Kralupy III. Tehdy tam žilo 1 350 obyvatel.

S platností od 1. 1. 1923 stát získal pro dluhy zestátněnou firmu Buštěhradská dráha. Dráha tehdy zaměstnávala přes 10 000 pracovníků.

V září bylo otevřeno reálné gymnázium v přistavěném západním křídle budovy chlapecké školy.

Kralupy se připojily k elektrorozvodné síti na střídavý proud od Elektrárenského svazu střeodočeských okresů. Muselo však dojít ke změně rozvodů, dříve koncipovaných pro stejnosměrný proud.

Byly rozšířovány drážní tunely, aby bylo možné položit druhé koleje na hlavní trati.

1924

Lobeček – Kralupy II byl elektrifikován. Kabelem vedeným po dně řeky.

Došlo k další regulaci a vydláždění Zákolanského potoka, v centru města a u jeho ústí. Byla to příprava ke stavbě silničního mostu přes Vltavu.

Bylo rozparcelováno pole „Na Poláčku“ v Mikovicích pro stavbu více než 20 rodinných domů.

Vystavěna byla svobodárna v Chelčického ulici, firmou místního úspěšného stavitele Aloise Nového.

1925

Budovu zrušeného spolkového cukrovaru v Trojanově ulici koupila švýcarská firma na polévková koření Maggi.

Začal prodej benzínu do čerpacích stanic z kralupské rafinerie, pod názvem Kralupol.

Byl schválen regulační plán města. Vymezoval území vhodná pro průmyslovou činnost /místa v blízkosti řeky/ a soukromou výstavbu /Lobeček, Mikovice/.

V Nerudově ulici byla otevřena nová budova okresní nemocenské pokladny, později známá jako zdravotní středisko.

Byla stavebně upravena křižovatka ulic Žižkova a Husova u nádraží, srovnán terén a odstraněny dřívější schody překonávající výškový rozdíl.

1926

6. 2. započala výstavba kralupského silničního mostu, a to po dřívějších bezvýsledných jednáních trvajících 25 let.

Na nově upravené křižovatce ulic Husova a Žižkova byl vybudován „informační kiosk“ s elektrickými hodinami a měřením atmosférického tlaku a teploty vzduchu.

Byla založena Společnost přátel muzea. Na podzim téhož roku byla zpřístupněna první muzejní expozice /v jedné ze tříd školy v Lobečku/.

1928

Přes řeku Vltavu byl slavnostně otevřen most T. G. Masaryka.

Byla zprovozněna druhá kolej na hlavní děčinské železniční trati.

1930

Pro kralupské gymnázium byla otevřena nová budova na dnešním Dvořákově náměstí.

Byla otevřena železniční zastávka Minice.

U kostela byla odhalena socha Raněného, pomník obětí války z let 1914 – 1918.

Na Hostibejku byly postaveny dva vyhlídkové altánky.

V kostelní zvonici přibyly 3 nové zvony.

Josef Holub byl jmenován čestným občanem města.

1931

Kino Sokol dostalo zvukovou aparaturu.

K sedmdesátinám Josefa Vaníčka byla jeho podobizna věnována Městskou spořitelnou do zasedací síně městské rady.

1932

Během stavební úpravy Jodlovy ulice byla zbořena velká část Jodlova rodného domu.

Již zaplněný hřbitov byl rozšířen o další část. Vlevo od vchodu byla postavena hřbitovní kaple.

Byla otevřena železniční stanice Kralupy – zastávka nacházející se mezi stanicemi Kralupy a Mikovice.

Byly otevřeny nové jatky.

1933

Okresní jednota živnostenských společenstev v Kralupech uspořádala velkou výstavu živností na sokolském cvičišti. V čele výstavního výboru byl mimo jiné i Josef Vaníček.

Z Kralup začaly jezdit osobní motorové železniční vozy.

Začala se stavět silnice z Kralup do Mikovic, po dokončení dostala název „Třída Josefa Vaníčka“. Jedná se o ulici vedoucí kolem pohřebního ústavu a sídliště „V Zátíší“ až k mikovické křižovatce. Dnes je z velké části jednosměrná a nese název „ulice Generála Klapálka“. Na původní název se již zcela zapomnělo. Tato ulice změnila svůj název hned čtyřikrát. Po německé okupaci dostala název „Nová silnice“ (Josef Vaníček tehdy nebyl německými úřady oblíben). Po válce byl změněn název na „ulice Generála Klapálka“ na počest válečného hrdiny od Tobruku. To ovšem platilo jen do roku 1948, kdy po únorových událostech byla tato ulice přejmenována podle za války popraveného komunistického funkcionáře a odbojáře Josefa Kloučka z Dolan, na „Kloučkovu ulici“. Po změně politického systému v roce 1989 se z Kloučkovy ulice stala opět „ulice Generála Klapálka“. K původnímu, šedesát let starému označení, nebylo přihlédnuto.

Na Dvořákově náměstí bylo odhaleno sousoší 4 ročních dob s meteorologií.

Na Hostibejku bylo vysázeno 4 000 stromů.

Mlýnské závody Praha zakoupily a přestavěly Karsův mlýn.

1934

Na pozemku domu č. p. 2 byla vybudována kavárna a restaurace Praha.

Byla otevřena železniční zastávka Kralupy – gymnázium.

1935

Dvakrát bylo velkou vodou zaplaveno nádraží.

Dýhárna v Lobečku vybuvovala přístaviště a velký jeřáb pro vykládání dřeva z lodí.

1936

V Lobečku bylo vybudováno sportovní letiště, na místě pozdějšího podniku Kaučuk. Josef Vaniček byl proti a plánoval místo ponechat výstavbě rodinných domů.

Za účasti ministra sociální péče Ing. Jaromíra Nečase byl v Mikovicích otevřen Dům sociální péče.

1937

Byla otevřena nová budova pošty v Nerudově ulici.

1938

Několik set kralupských občanů se přihlásilo k výcviku tzv. dobrovolnické druhé zálohy. V souvislosti s hrozícím válečným konfliktem s Německem.

Do Kralup dorazilo 1 500 uprchlíků ze zabraného území Sudet. Město se rozhodlo pro uprchlíky postavit velký činžovní dům. Zakoupilo k tomu účelu od A. Karbana tři parcely na konci Havlíčkovy ulice. Dům byl dokončen v roce 1939.

1939

Dne 15. 3. 1939 obsadila německá armáda území Čech a Moravy. Z Československé republiky se stal Protektorát Čechy a Morava.

Členové Sokola hned 15. 3. založili odbojovou skupinu vyhraňující se nejprve proti místní fašistické organizaci Vlajka.

Chlapecká škola byla po okupaci 15. 3. zabrána pro účely německé armády, sídlo místní posádky.

Druhého dubna, po dvaceti letech v úřadu, podal starosta Josef Vaniček demisi. Neměl zájem spolupracovat s německými okupačními úřady. Do volby nového starosty jej nahradil jeho první náměstek, ředitel veltruské školy, Václav Novotný.

Novým starostou byl 4. 6. zvolen druhý náměstek starosty, obchodník Josef Kobera. Ale i jeho starostování Němci brzy ukončili – rozpuštěním městského zastupitelstva v květnu 1942. Nastává vláda německých vládních komisařů.

Na kralupském předmostí byly vyměřeny pozemky pro výstavbu nové společné budovy pro okresní úřad a pro okresní soud /dnešní nemocnice/. Stavba dokončena až po roce 1945.

Od 1. října 1939 vstoupilo v platnost zavedení přidělu na potraviny řešené formou potravinových lístků.

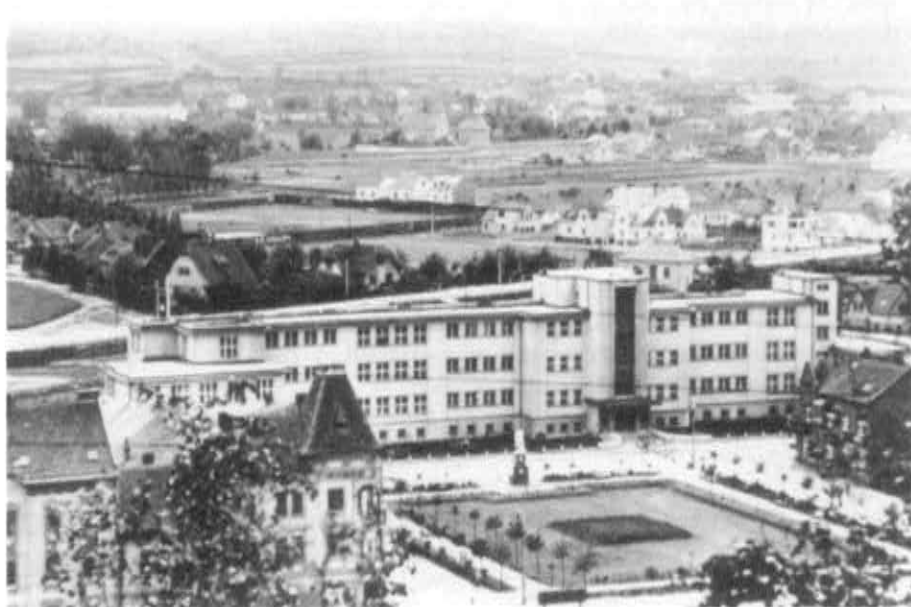
Po roce 1945, kdy skončila druhá světová válka, se již Josef Vaniček pro svůj vysoký věk do funkce starosty nevrátil. Moci se ujaly národní výbory, nový typ obecní a městské samosprávy.

V ocenění svých zásluh byl Vaniček v roce 1946 při výročí 85. narozenin jmenován čestným občanem města Kralup nad Vlt. V nedávné době jej stejným způsobem ocenila i jeho rodná obec Vyskeř.

Resumé

Hned začátkem dvacátých let prosadil Josef Vaniček elektrifikaci města, vydláždění ulic a stavbu dešťové kanalizace. Jeho úsilím a vytrvalostí byl vybudován most přes Vltavu (1926 – 1928). Předtím byl v předstihu v roce 1924 podruhé regulován Zákolanský potok.

Pro kralupské gymnázium, zřízené v roce 1923, byla vybudována v roce 1930 krásná moderní budova na Dvořákově náměstí. Nevyhovující stará budova pošty v Podřipské ulici (kde bydleli rodiče Jaroslava Seiferta) byla nahrazena v roce 1937 dnešním poštovním úřadem v Nerudově ulici. Zásluhou starosty Vanička získaly Kralupy novou radnici (úřad práce). Prvorepublikové Kralupy se pod Vaničkovým vedením měnily v moderní město. V roce 1919 byl ke Kralupům připojen Lobeček a v roce 1923 Mikovice. V jeho době dosáhly Kralupy v roce 1936 hranici 10 000 obyvatel.

Budova kralupského gymnázia

Nově postavený most, 1930

Náměstí se sloupem elektrického osvětlení, 1927

Náměstí s nově postaveným hotelem Praha, 1936

Budova kralupské pošty, Nerudova ulice

Budova Okresní nemocenské pojišťovny, Nerudova ulice

Regulace potoka v místě jeho ústí, 1924

Nová budova městského úřadu

Literatura: Stupka, Josef, Velká kronika kralupská, Kralupy n. Vlt. 2011.
Kolektiv, Josef Vaniček, 1861 - 1931, kniha na oslavu jeho
sedmdesátých narozenin, Kralupy n. Vlt., 1931.
Vaniček, Josef, Mé paměti, Kralupy n. Vlt., 1948.

Josef Vaniček - starosta budovatel /1919 – 1939/
Jan Racek

Tisk: Josef Havelka JH&C Mělník, Ikarus
V roce 2019 vydalo Městské muzeum v Kralupech n. Vlt.